

SZEPESI ATTILA

Téli sanzon

(Petri Csathó Ferencnek)

két kalapos balek a hídon
dohányfaló és versfaló
két óváros között a senki-
földjén míg fönn szakad a hó
dünnyögnek kezük zsebrevágva

már nincs szavuk az éjszakára
voltak pedig hírszaggató
süvölvény orfikus poéták
sirályokkal rikoltozó
kedvük rég elmaradt mögöttük

hová lettek a jelenések
a kettős kard a fényhozó
előttük ködbe fúlt a város
alattuk jéghátú folyó
és arcukat a köd fölissza

utat és álmat rég elfeledve
csak bandukol a két fogyó-
szavú balek két ordas árnyék
Isten két nyugdíjas bohóca
míg varjakkal kering a hó

Négyszáz éve hull a hó

(Szepesi Attila: Himnusz a varjakhoz)

– Gyülekezik a szegedi klán – állapította meg Csaplár Vilmos, amikor Zalán Tibor kíséretében beléptem Szepesi Attila Új Tükör-beli szobájába. Nemsokára befutott Zelei Miklós (egy emelettel lejjebb dolgozott akkoriban, a Magyar Hírlapnál), s jelen volt Veress Miklós, Petri Csathó és Temesi Ferenc is – igaz, ők csak szóban, legalábbis az idézett alkalommal, mert különben a „szegediek” (alig volt köztük szegedi születésű) mindenütt egymás társaságát keresték. Egymás társaságát? Talán inkább az elvesztett, elvesztegetett ifjúságot, a közös poharazgatások, forró hangulatú költői estek, a gyűlölt és szeretett tanárok, az eltűnt vagy éppen velünk együtt öregedő egykori lányok emlékeit – magát a várost, Dögeszvárt, Porlódot, azaz Pol Pot-megye székhelyét: SZEGEDET. Csaplár úr nem is bírta sokáig, kifordult a szobából...

Ezzel a kis bevezetéssel az elfoglaltságomat szerettem volna bejelenteni. Nem Szeged (sose szerettem meg egymást), hanem a szegedi klán iránt, amelynek „keresztapja” is van – Ilia Mihály személyében. Klánunk egyik legdicsebb tagja Szepesi Attila, a beregszászi menekült (szovjet költő is lehetett volna belőle, brrr!), a szegedi főiskola renitens diákja (ki is csapogatták időnként), a gomba- és madártudós, Herman Ottó XX. századi reinkarnációja, akit tíz éve, ötgyerekes apa léteére a kritika még fiatal költőként emlegetett (sokan csak nagy-apakorukra törtek ki ebből a kultúrpolitikai karámból), aki a vatesz-szerep legnagyobb divatja idején a „kismester” Csanádi Imrével vállalt közönséget, s akinek – míg mi magán- és közéletünk mocsarában vergődünk – sorra íródtak a kor mocska fölé emelkedő versei, kötetei – a Himnusz a varjakhoz a tizenkettedik, s ez – húsz év alatt – nem kis teljesítmény, önmagában sem, ám az ő esetében nem a mennyiség csapott át minőségbe (a dialektikus recept szerint), hanem a minőség sokszorozódott

meg, különösebb drámai átalakulások nélkül. Szepesi Attila már akkor Bornemissza Péterért rajongott, amikor mi még Guevaráért, sőt, az Állam és forradalom Leninjéért...

Az új kötet a sokunk által ismert és szeretett Szepesi-képet gazdagítja. Átvonulnak a verseken a történelem és az irodalomtörténet árnyalatai: Mátyás király és Károli Gáspár, Márton Áron, az erdélyi mártír-püspök és egy elfelejtett költő, Vályi-Nagy Ferenc a napoleoni háborúk korából; feltűnedeznek a hanyatló főváros omlatag díszletei, Budaszentlőrinc és Terézváros, Víziváros, az ötvenes évek Belvárosa egy gyermekkort idéző lírai helyszínrajzban, s a hámló vakolatú házak között Krúdy sétál és Kálnoky László; a múlt kódéből bontakozik ki egy „kis fűszerbolt az Eszter-utca sarkán”, vagy – egy számomra különösen kedves látomásban – a századelő Szekszárdja (Babits Szekszárdon). De itt vannak, közénk lépnek napjaink megrontott sorsú figurái is, a „rókaképu vén koldusok” (Üveggyűjtők), a „két kalapos balek a hídon” (az egyik maga a költő, a másik a költőbarát Petri Csathó), s a nagyváros mítoszából előlép a Lámpagyűjtogató, aki – mert utcai dolga már nem akad – a csillagokat gyűjtogató, oltogató ezután...

Szép és szeretnivaló Szepesi Attila új könyve, amely az Orpheusz Kiadó gondozásában jelent meg 1991 karácsonyára. A próféták dörgedelmeiből kiábrándultunk, főleg mióta némelyikük átült a Parlament széksoraiba; csendes és higgadt szavakra szomjazunk – nem ítéletet, nem ígéretet, csak magyarázatot várunk kínjainkra. Kapaszkodunk még, a siratók ideje nem érkezett el – Attila tudja ezt. Ha visszalapozok könyveiben: húsz esztendeje ez a tudás élteti.

BAKA ISTVÁN

A művelt Nyugat

...És mit gondol rólunk a művelt Nyugat – sápadunk el, amúgy keletiesen itt, közelebb az Urálhoz és még közelebb a Balkánhoz, amikor büzlenek egy kapualjban a kukák, mert kikotorászták belőlük, ami használható, a kódisosok, vagy aluljárókban árusok ricsajoznak, pétárdák robbannak egy stadionban? Állván egy viszonylag szemétnélküli, kissé megsüppedt utcákon, persze, azért kicsinyég hátrébb, nehogy a behemót, légkondicionált emeletes buszok arcomig fröcsköljék az évente húszszor fölbontott, aztán visszaaszfaltozott mélyedésből a színtiszta magyar esővizet, hogy azért sáros legyenek a cipők, ne fessék úgy – ezt dajcsul mondom –, csak annyira, amennyire kell egy szakadt magyar értelmiségnek lennie ilyen s főként a vékonyabb pénztárcájú nyugatiaknak szánt társaság előtt, csak ennyire, hogy tudjam, azért süpped még mindig és mindig vissza az a nyavalyás mélyedés, mert az utcát nem arra alapozták, hogy végigtrappoljanak rajta a tankok, akár

hideg béke, akár meleg háború, de hát, ezt úgy sem tudhatják azok, akik kinéznek, integetnek, visszaintegetek, egyaránt fáradtan, mint szárnyaikkal a maradék legyek, csak hogy arra nyugatabbra bizonyosan műveltebbek, s ha telipontozzák egy tehenesgazda ablakát, akkor rejtelüket le sem tudnám olvasni.

Hogy aztán Magyarország, ez az Urálon inneni, Balkán szomszéd-sági turistacél mit gondol, az végképpen mindegy, mert nekem tudnom kell – Radnóti míján, hogy Párizsban hol lejt a járda, melyik tavi költő volt Wordsworth, s talán azt is, hogy Goethe valóban homoszexuális volt-e, nemcsak Navratilova lesbikus Sappho után szabadon, persze, utóbbiról azt hiszik, hogy Ohióban született, Homéroszról pedig, hogy föltalálta az Ave Cezar nevű whiskyt, amikor a vizekből fölemelkedett Herma-

Aphrodité, de azt bizonyosan tudják, hogy oda ivеkyszünk, ahol a műveltség, a szabadság visszénye az emberi szemekben, melyek ugyanúgy lehunyódnak, csak kissé előbb vagy később, a Föld sajátos és furcsa forgása míján, a szállodai asztalkán Biblia, mennél szegényesebb a szoba, attól gyűrtebb, a szegényebbek inkább forgatják, a tízparancsolatnál egy papír, valami obszcén figura rajta, az aluljáró kihalt, csak a rajzok és föliratok vezetik a hülye magyart, még a csoportos turisták is kerülik meg – főként – az iskolás gyerekek hadai, félelmetesen kong, mint a koponyánk, Spinóza házához igyekez-nénk Amszterdamban, de lebontot-ták már, ugyanúgy, mint bárkiét minálunk, ha kellene a hely az új városházának, melynek fölvonulási gödrében ideiglenes betonkatonák, ahol görkorsolyás fiúk akrobatikáznak, a háttérben is üres a telek,

ott gyűjtik az elhagyott autókat, vagy a bevonszoltakat, ne ijedj meg a narkós fiútól, kinézi belőled, hogy nem vagy művelt európai, tüz-et kér, a szegedi gyufagyár szer-kentyűje nem akar égni, de ha égne, majd eloltják neked egy vízi-pisztollyal, persze, csak brahiból nyomták hátadba előbb.

Ott állsz végre a sarkon, a má-sikon, előtted a mélyedés, jön a busz, de nem lépsz hátrébb, mert ez már más Európa, csak arra döb-bensz, hogy arcod csupa sár, meg a ruhád is, kitántorog a sarkon két mintha-ismerősöd az alkoholláng-ból, megkérde, merre egy szálloda, útbaigazítanak, fizetni szeretnél a portán, de kilopták a pénzed. Éjszakázol, hajnalban fölbontják az utat, látod, megnyugodva sétálsz, ismerős a szag, a bitumen e művelt nyugaton, különben is repülőtér, villogások, s nem látod, hogy le-süpped az aszfalt megint, fröcsköl a sár, s az emberek hátrahúzódnak.

VERESS MIKLÓS

További szereplők a Varázsfuvolában

Nem tudom, amikor Wolfgang Amadeus Mozartért decemberben eljött a halál, abban a században voltak-e már influenzajárványok, de a ködös, borús, esős időjárás, ami ezt az időszakot jellemzi, az a vírusok és bacilusok paradicsoma, vígan tenyész benne mindenféle fertőző betegség.

A mikroorganizmusok, melyek annak idején a zeneszerzőt vitték sírba, kétszáz évvel később alaposan megtizedelték a darab bemutatójának szereplőit. Két Éj királynője, egy Papageno és egy fél Tamino esett áldozatul. Ezért az énekesek teljesítményét nem lehet reálisan értékelni.

Szilágyi Erzsébet például végül is elénekelte az Éj királynőjét, de igen óvatos tempóban, tőle szokatlanul bizonytalan koloratúrákkal, görcsösen kiizzadott csúshangokkal. Jó diszpozícióban minden bizonnyal sokkal többre képes. Szakály Péter mélybasszusa pompásan illik Sarastrohoz. Bemutatkozásakor azonban ő is küzdött a hangokért. A torokbaj lehetetlenné tette a végigvitt dallamformálást, az egységes hangadást, s megakadályozta őt, hogy ebben a nagyon is nekivaló szerepben legjobb formáját fussa. Jobbára csak telt, zengő mélysegeit élvezhettük. Kővári Csaba szépen énekelte az E-dúr áriát, de nemigen tudott mit kezdeni az F-dúrral. Az énekes jóval fiatalabb a szerep megkívánta életkoránál. A problémát azonban az jelenti, hogy sem az előadás, sem a művész nem gondolta végig, milyen konzekvenciái vannak, ha Sarastro egykorú Taminóval és Paminával. A másfajta viszonynak a csírája egy ponton megjelenik: az E-dúr ária elején Kővári Sarastroja letérdel Pamina mellé, úgy fogja meg a kezét, és úgy énekl: „Itt megtisztul a lélek”. Érdekes, őszinte pillanat.

Vajda Juli éneklése viszont maga az egészség. Noha meggyőződésem szerint az énekesnő az abszolút Papagena (a szabadtérin ezt a szerepet énekelte), Paminaként is elfogadható. Az pedig szinte üdítő, milyen biztosan, erőteljesen éneklő a szólamot, milyen fölünyesen birtokolja orgánáját. Egy lírai szoprán minden lehetőségét kihasználja a szólam hatásos megformálása érdekében. Azt hittem, ismerem Laczó András Taminóját. Ugyanis a főiskolások tavaszi Varázsfuvola-produk-ciójából. A tenorista azonban fél év alatt elképesztő metamorfózison esett át. Mint hírlík, új énektanárja van, s ez tenorjának csodálatos javulását eredményezte. Az első előadásán ő is némi rekedtséggel küzdött, ami főleg s magas hangok erőltetett megformálásán érződött. A második estén azonban különösen feltűnő volt, hogy a hang milyen kiegyenlített, testes, időnként varázslatos színeket csillang meg. Laczó játékát a fölünyes rutin jellemzi. Szinte minden mozdulata operai sablon, ráadásul a szerep rosszul értelmezett, „emelkedett” sablonja. A naiv fiatalember, az életteli szerelmes ifjú sokkal természetesebb játékmódot kívánna. Van viszont egy egyszerű pillanata. Első megjelenésekor Sarastro Monostatosnak jutalmul huszonöt botot rendel, amiért elfogta a szökő Paminát. Erre a szóra Laczó heves, széles mozdulattal fordul ki, s a gesztusban pontosan benne van a szituáció lényege: hát ez lenne a gonosz varázsló? Az ítélet teljesen logikátlan, váratlan. Laczó András maga fújja a fuvolát. A technikai bravúron túl ez nagyon konkrétan teszi azt, amit a muzsika hatalmának, a hangszer bűvés erejének szoktak nevezni. Különösen a tűz, és vízpróbak jelenetében kap óriási jelentőséget, hogy a hangszer nem az árokból szólaltatják meg, hanem Tamino herceg maga zenél.

Busa Tamás Papagenója épp a kívánatos irányban változott. Eltűntek belőle az erőltetett mozzanatok, és maradéktalanul érvényesül az énekes naiv bája. Busának igen szép színű, kiegyenlített baritonja van. A szép alapszín a jövőben remélhetőleg több dinamikai és hangszínbéli árnyalatot tesz változatosabbá.

Acél Ervin lendületesen, biztosan irányította az előadást. Ismét megcsodálhattuk képességét, mellyel a zenekari kíséretnek kivételes plaszticitást, életerőt tud adni. Ahogy a híres Papageno-Papagena kettőst elindítja, az frenetikus hatást tesz mindenkire, akinek csak füle van a zenedrámai ábrázoláshoz.

Békés András rendezését első kritikámban lényegében elutasítottam. Úgy tűnik, a közönség azonban befogadta az előadást. Élvezi ötleteit, a megoldatlanságok nem zavarják, arra pedig fűtül, hogy egységes koncepció nem hatja át a produkciót. S ha az énekesek jó teljesítménye, egészséges alakítása, a színvonalas zenei megformálás meg a színpadraállítás kétségkívül fellelhető értékei sokáig életben fogják tartani ezt az előadást, annak csak örülhetünk. Az ugyanis vállalkozik valamire. S ez az operajátszás mai magyarországi színvonalán és hagyományai mellett feltétlenül üdvözlendő dolog.

MÁROK TAMÁS

Whisky a tévén

LADÁNYI ISTVÁN

hellyen kínálja őket. Azután pedig kiváló meghülés elleni gyógyszer. Így élcelődünk, és nagyokat nevetünk.

Az este a párizsi Jel színház Csáth-darabja volt az újvidéki televízióban. A télen rögzítették a színházában. Szabadkán. Ott voltunk. Azután a Papillon kávéházba mentünk – együtt hallgatni. Otthon (a kisházban) közben ki-aludt a tűz. Be kellett tehát gyűjtanom, amikor éjjel után hazakeresztünk, és úgy éreztük, még alig is beszélünk meg valamit. Vörös-

boroztunk hát tovább négyesben (két házaspár!); és hajnalig tag-laltuk, hogy mit láttunk. Az elő-adásból. Az előadásban. Hogy a végén miért csorog olyan hiába-valóan a víz a badogmosdóba. Aztán másnap még egyszer meg-néztük.

Mondja a rádió (sztereóban!), hogy a Tesla-telepen elveszett egy koromfektele kandúr. A becsületes megtaláló, stb. A mi házukban csak a macska maradt otthon. Már többször mondtam feleségemnek, hogy ha hazamegy, eressze le a vizet és zárja el a csapot az ak-nában, nehogy szétfagyjanak a csövek, a véce...

Aztán majd tavasszal, ha megol-vad, csak folyik hiába az a sok víz. Tavasszal még beültettük a kertet. A nyár elejéig gondoztuk is.

Később viszont, amikor éppen nem voltunk futásban, már csak a fara-laltuk, hogy mit láttunk. Az elő-adásból. Az előadásban. Hogy a végén miért csorog olyan hiába-valóan a víz a badogmosdóba. Aztán másnap még egyszer meg-néztük.

Mondja a rádió (sztereóban!), hogy a Tesla-telepen elveszett egy koromfektele kandúr. A becsületes megtaláló, stb. A mi házukban csak a macska maradt otthon. Már többször mondtam feleségemnek, hogy ha hazamegy, eressze le a vizet és zárja el a csapot az ak-nában, nehogy szétfagyjanak a csövek, a véce...

Aztán majd tavasszal, ha megol-vad, csak folyik hiába az a sok víz. Tavasszal még beültettük a kertet. A nyár elejéig gondoztuk is.

Később viszont, amikor éppen nem voltunk futásban, már csak a fara-laltuk, hogy mit láttunk. Az elő-adásból. Az előadásban. Hogy a végén miért csorog olyan hiába-valóan a víz a badogmosdóba. Aztán másnap még egyszer meg-néztük.

Mondja a rádió (sztereóban!), hogy a Tesla-telepen elveszett egy koromfektele kandúr. A becsületes megtaláló, stb. A mi házukban csak a macska maradt otthon. Már többször mondtam feleségemnek, hogy ha hazamegy, eressze le a vizet és zárja el a csapot az ak-nában, nehogy szétfagyjanak a csövek, a véce...

Aztán majd tavasszal, ha megol-vad, csak folyik hiába az a sok víz. Tavasszal még beültettük a kertet. A nyár elejéig gondoztuk is.

Barátom (társam néhány új-vidéki albertben) meséli, hogy otthon egyik szomszédjuk háborús pálinkát kezdett főzni. Enyhén megpörkölt kukoricából. Bácskai whisky.

A levegő a negyedik elem. Ami összeköt.

Még jó, hogy a tizedik emeleten van az albertünk. Ma fölszereltem egy rádióantennát a szobám mennyezete alá. Ráfutottam ugyanis a szabadkai rádió adá-sára, de rosszul hallatszott a sztereó adás. Drótdarabokból szőttem valami antennafélt, és most a karácsonyi (újévi?) hír-deéseket hallgatom. Szabadkán készülnek az ünnepekre. Otthon ritkán hallgattam ezt az adót. Általában nem érdekelnek a hír-detések, meg ezt a kilós zenét sem szeretem. Otthon naponta bicikliztem el a rádió előtt.

Tegnap riasztó híreket hallotunk a rádióban. Mintha az eddi-ginél is szörnyűbb dolgok készül-lődnének. (Tegnap még nem volt ilyen jó a sztereó adás a rádió-mon!) Jelentkezzenek azok, akik

már voltak a fronton, hogy nyil-vántartásba vegyék őket. Nocsak. Először azokat fogják bevetni, akiket eddig még nem hívtak. Tehát azok jelentkezzenek, akik már voltak, de valóban azok kel-lenek, akik még nem voltak. Illetve mindenki álljon féllábon, és szok-jak, hogy bármikor bármi történhet vele. Egyébként azoknak is meg-bocsátanak, akik eddig „elkerülték a behívót”, ha az év végéig jelent-keznek. De ezen élcelődni is mély-séges tapintatlanság. Belátom: nekem itt szomorúnak lenni sem illik. Már úgy érzem, akkor is bünt követek el, ha a mondataimra ügyelek.

Szeretett köztársasági elnökün-ket mutatja az újvidéki tévé-híradó. Az ENSZ-delegációét fo-gadja. Mosolyogva. Kedélyesen